

Respect Membrii familiei Stătescu din București locuiau într-un mic univers plin de haos și incertitudine, ascuns într-o clădire impunătoare prin dimensiuni, cândva strălucitoare, însă acum în paragină, situată pe strada Popa Nan nr. 8, într-unul dintre cele mai vechi cartiere bucureștene. Nu ocupau decât un mic apartament la etajul 1, înghesuindu-se într-un spațiu de câțiva metri pătrați. Din când în când, în capătul străzii, Securitatea își posta câte un agent care să le urmărească, atât pe ele, cât și pe Silviu Crăciunaș.

Familia Stătescu era cel puțin burlescă, membrii ei petrecându-și viața într-un amestec de situații absurde, caraghioase și serioase în același timp. Pentru a-și îndeplini obiectivul, Crăciunaș trebuia să le accepte așa cum erau, dar a preferat să-și concentreze eforturile pe Viorica Călinescu și Gabriela Stănescu, mătușa și sora Sandei, care păreau cele mai potrivite canale de comunicare cu Sanda. Cealaltă soră, Mioara, nu avea o relație apropiată cu familia. Crăciunaș le-a relatat ofițerilor de Securitate că, în copilărie, mama ei o alun-gase de acasă pentru că era extrem de urâtă. Mioara s-a adăpostit în satul Borlești de lângă Pitești, la bunica sa, care a crescut-o și a ajutat-o, în condiții grele, să meargă la școală și, mai târziu, să-și ia licența în medicină. Mioara era de fapt singura dintre ele care reușise să-și construiască o carieră; era medic într-un spital din București și a preferat acum să evite familia care o desconsiderase în copilărie. Direcția a II-a a continuat să o monitorizeze și pe aceasta, nedorind să riște vreo surpriză. Cealaltă soră a Sandei, Gabriela, rămăsese casnică și se măritase cu Victor Stănescu, un inginer lipsit de maniere, pe care Gabriela îl numea adesea „canalie”, pentru că o înșela cu vecina de apartament din clădirea unde locuiau, de care nu îi despărțea decât o ușă de sticlă mată. Viața Gabrielei se consuma intens în jurul acestui eveniment; lupta împotriva rivalei cu toate armele pe care le avea la dispoziție. Puica, mama celor trei surori, era în vârstă, arțagoasă și mai mult decât indiscretă. Crăciunaș o evita, considerând că este „foarte ușuratecă la gură, că citește scrisorile venite de la Sanda vecinilor din casă și altora”⁴².

Dintre toate, Viorica, mătușa Sandei, era cea mai „reacționară”, cea mai înverșunată împotriva regimului comunist, care o adusesse la sapă de lemn. De ani de zile trăia din lucrurile agonisite de-a lungul timpului, vânzând la talcioc diverse obiecte: bocanci, truse de voiaj, parfumuri, îmbrăcăminte, mobilă etc. Viorica se trăgea din familia fostului ministru Grigore Iunian. Îi plăcea să discute politică, să bârfească cu prietenele, fără să realizeze cât de periculos era acest lucru pe atunci. Crăciunaș o câștigase definitiv de partea lui, așa că îl mai lua uneori la câte o partidă de pinacle pe care o organiza împreună cu Gabriela Iunian, soția fostului ministru, și Ana Lobey, soția generalului Constantin Lobey și rudă cu fostul prim-ministru Armand Călinescu. L-a prezentat acestora drept „un prieten

Respect al Gabrielei? Așezați în jurul mesei de cărți, comentau toți patru situația politică din țară. Crăciunaș dădea impresia că este galant și intervenea doar atunci când i se cerea opinia, ceea ce Viorica făcea adesea, căci era cea mai comunicativă dintre toate și îi furniza informații din belșug agentului Securității. Vorbeau despre orice. Despre Biserică, remarcând cât de mulți credincioși participau la slujbele de la Patriarhie și mirându-se cum de guvernul acceptă o astfel de stare de lucruri. Sau despre politică, întrebându-se cum se făcea că reprezentanții burgheziei, care trăiau în continuare în mizerie, începeau totuși să primească pensii din partea statului. Nu găseau altă explicație decât că era vorba de „o încercare tardivă a guvernului de a se pune bine cu burghezia până nu e prea târziu”. Apoi analizau „evenimentele din lume”, uitând pentru o clipă de cărțile de joc răsfirate pe masă, căci subiectul era prea important. Situația internațională ajunsese să fie pe „muchie de cuțit”, războiul era iminent, americanii nu mai așteptau decât alegerea noului președinte ca să-l pornească, iar comuniștii „au făcut atâtea încât nu se mai poate trăi decât dacă vor fi distruși, ceea ce vor face americanii”⁴³.

Alteori, Viorica Călinescu îi pomenea lui Crăciunaș despre un prieten de-al ei, inginerul Nicolau, care făcea parte dintr-un cerc de spiritism „la care participanții sunt în majoritate evrei și restul sunt câțiva creștini”. Ingerul Nicolau i-a spus că a aflat „tot felul de lucruri care s-au adevărit și i-a descris cum mediumul le-a spus, la ultima ședință, că vara aceasta va fi decisivă și va aduce lămurirea finală în lume”⁴⁴. Mediumul i-ar fi făcut un mare serviciu Vioricăi dacă i-ar fi șoptit că prietenul ei Silviu Crăciunaș este de fapt agent al Securității, obișnuind ca după întâlnirile cu ea să se retragă într-o grădiniță din strada Luigi Cazzavillan, de lângă parcul Cișmigiu, unde servea liniștit masa și petrecea apoi câteva ore scriind rapoartele în care le menționa pe fiecare dintre femeile Stătescu, rapoartele în care le preda în aceeași zi, fie lui Hida, fie lui Vîlceleanu.

Prin urmare, bine infiltrat în mijlocul „babelor”, cum le spunea Crăciunaș, a inițiat comunicarea cu Sanda. Cu ajutorul Gabrielei i-a scris pentru prima dată iubitei sale de la Paris în aprilie 1955. Textul era în realitate redactat de Securitate și trebuia să fie un semn de viață din partea lui Victor, dispărut de aproape cinci ani. În plus, Puica Stătescu i-a scris fiicei sale din proprie inițiativă, fără știrea lui Crăciunaș, ceea ce nu prea i-a convenit agentului, menționându-i Sandei că fusese vizitată acasă de „Silviu”. Răspunsul a sosit pe 1 iunie. Din el reiese că Sanda nu a înțeles inițial despre cine era vorba: „Te rog spune-mi de care Silviu scrii în ultima ta scrisoare, căci nu știu la cine te referi. Îl cunosc și eu? Răspunde-mi neapărat”⁴⁵. Pentru a lămuri misterul, Securitatea a ticluit un alt text cu ajutorul lui Victor, care l-a oferit mamei Sandei pentru a fi introdus în corespondență: „Ne-am bucurat că întrebi de Silvia, prietena lui

Brencica* Știi, este prietena aceea bună, care îți dăruia garoafe albe și crizanteme pentru care Galița era invidios. Ea a fost mult timp imobilizată la pat, dar s-a făcut bine prin propria sa voință, contrar tratamentului prescris care nu era indicat pentru ea și pe care, dacă l-ar fi urmat, i-ar fi mers foarte rău. Acum Silvia ar vrea să plece la Romică să-și petreacă acolo convalescența, însă deocamdată nu are posibilități. Silvia îți transmite multe sărutări, ție, lui Jenică și lui Traian⁴⁶. Cu siguranță Sanda înțelesese acum despre cine era vorba. În 1949, la Paris, Silviu Crăciunaș i-a oferit la un moment dat un buchet de garoafe și crizanteme albe, provocând o criză de gelozie căpitanului Galea, ofițer român fugit din țară și stabilit în Franța, un alt iubit de-al Sandei, pe care doar ea îl dezmierda „Galița”. Din scrisoarea primită ar mai fi trebuit să priceapă și că Silviu a fost mult timp arestat („imobilizat la pat”), dar că a reușit să evadeze („s-a făcut bine prin propria voință”) și intenționează să fugă în străinătate („ar vrea să plece la Romică”, adică la Romulus Boilă, aflat la Paris). De asemenea, Jenică era Ion Iliu, iar prin Traian se referea de fapt la Horațiu Comanicu.

Astfel a petrecut Silviu Crăciunaș următorii doi ani în România, așteptând ca americanii să cadă în capcana Securității. Cea mai mare parte a timpului a petrecut-o în București, fără să-i fie ușor, căci capitala era totuși un oraș închis, iar el, un evadat căutat de Miliție, care nu avea habar de operațiunea secretă a Securității. În acei ani, micul Paris își pierduse farmecul și strălucirea, era acum proletar și republican. Este adevărat că rănille războiului aproape dispăruseră, dar locuitorii orașului sufereau mai abitir în prezent, trăind într-o cetate cenușie, ocupată în continuare de armata sovietică. Oamenii erau speriați și arătau îmbătrâniți, mergeau pe stradă cu privirea-n pământ, uneori furișându-se, evitând străzile unde se aflau sediile oficiale ale partidului, ale Miliției sau ale Securității. Nimeni nu se mai îmbrăca elegant, pentru a nu atrage atenția. Acum se purtau hainele ieftine, de molton, în culori stinse. „Apar pufoaicele și căciulile rusești cu urechi”, iar femeile poartă batic și „nu se mai rujează, nu se mai parfumează”⁴⁷. Bucureștenii nici măcar nu se mai puteau deplasa în voie, fiind obligați să-și justifice prezența pe străzi ori de câte ori erau opriți de o razie a Miliției. Crăciunaș se folosea de noul buletin de identitate pe numele Vasile Grigorescu, așa cum o făcea și locotenentul de Securitate Lenghel, care solicitase la rândul lui un buletin de identitate nou, pe numele Victor Mureșan, pentru că avea misiunea să-l însoțească uneori pe Crăciunaș. Pentru a nu se deconspira în fața milițienilor, Lenghel și-a procurat și o

---

* Brencica era numele de cod pe care Sanda Stătescu îl stabilise împreună cu Silviu Crăciunaș în 1949, la Paris, pentru a fi folosit în timpul vizitelor la familia Sandei din București.

falsă delegație de la o întreprindere bucureșteană, cu care să demonstreze că se deplasează în interes de serviciu, în București sau în țară, în cazul în care era luat la întrebări pe stradă.

În memoriile sale, Crăciunaș a zăbovit asupra acestei perioade, pretinzând că a trăit tot felul de aventuri riscante în timp ce se ascundea de Miliție și de Securitate. Deși le-a descris cu pasiune, aceste aventuri au fost în realitate produsele imaginației lui. De exemplu, a istorisit cum într-o seară „liniștită și senină de noiembrie”, în timp ce se plimba pe bulevardul Basarab, s-a adăpostit într-un depozit părăsit, simțind pe urmele sale o mașină a Securității. A rămas acolo mai multe ore, în timp ce doi indivizi așteptau pe trotuarul de lângă clădire. La un moment dat, în jurul orei trei dimineața, povestește autorul cărții *The Lost Footsteps*, alte două mașini s-au oprit precipitat în fața clădirii. Din ele au coborât mai multe persoane și cu toții au intrat în depozitul întunecat în care se ascundea Silviu Crăciunaș, acum martor al evenimentului, căci nu pe el îl căutau. Printre ei, o persoană încătușată:

— Înțelegi? Vei fi eliberat într-un sfert de oră și te vei putea întoarce acasă la familie. Îți mai repet ordinele încă o dată: nu ai voie să suflă o vorbă nimănui despre închisoarea unde ai fost și nici despre întrebările de la anchete. Jură!

— Jur! a răspuns o voce plină de emoție.

— Nu trebuie să vezi mașinile care te-au adus aici. Rămâi cu fața la perete, păzit de cei doi milițieni, până când ți se va scoate masca. Numai atunci vei putea să pleci. Ai să te descurci tu să ieși din cartier; să te duci drept acasă!

Ofițerul a plecat și s-a făcut liniște în gang, tulburată doar de respirația celor trei. După colț, în stradă, s-au pornit motoarele mașinilor, au fost băgate în viteză și-au plecat, după cum spusese ofițerul. Eram, prin urmare, martor fără voie al eliberării unui deținut, în maniera obișnuită a Securității. Deci nu pe mine mă urmăriseră pe stradă, ca suspect. Poliția căuta un loc liniștit, nebântuit de lume, unde să elibereze un deținut. [...]

— Să nu te miști, acum o să-ți scoatem masca...

Milițianul s-a dat doi pași îndărăt, a ridicat mâna dreaptă și-a tras un singur glonț în ceafa deținutului⁴⁸.

Autorul bestsellerului descrie adesea astfel de întâmplări dramatice. Deși erau inventate, căci în realitate agentul Securității nu asistase la asasinarea unui nevinovat într-un depozit de pe bulevardul Basarab, Crăciunaș a avut inteligența de a zugrăvi aceste episoade în culori verosimile. Într-adevăr, în acea perioadă aveau loc execuții sumare în plină stradă, zguduind viața bucureștenilor, care uneori întâlneau cadavrele acestor nevinovați, „lăsate acolo de milițieni” pentru ca oamenii să știe „că sunt bandiți care au fugit de sub escortă”⁴⁹. Știa așadar că nimeni nu ar fi pus la îndoială

Respectiv comportamentul criminal al Securității contestând veridicitatea unor astfel de istorii.

În acest oraș ostil, la sfârșitul anului 1956 „babele” Stătescu o duceau atât de greu, încât își vindeau adesea în piață lucrurile din casă. Talciocul le devenise familiar. Era lumea foștilor moșieri, a artiștilor, a profesorilor, a scriitorilor și a negustorilor. Viorica și Gabriela vindeau câte o pereche de pantofi, vreo stofă de lână sau covorul persan, pentru care căutau clienți de ceva vreme, dar fără succes. Nu era ușor să le vinzi, căci nimeni nu mai era interesat de astfel de obiecte, bucureștenii preferând să-și investească micile economii în zahăr, ulei, orez, făină sau carne, dacă le găseau prin magazinele alimentare.

Nici Sanda nu o ducea prea bine în lumea liberă. Din scrisorile trimise acasă și interceptate de Securitate aflăm că renunțase la apartamentul în care locuise aproape trei ani și cu care i se lăudase lui Cleo la Londra: „Acum însă am o cameră mobilată la niște nemțoi care se culcă la 8, așa că trebuie să merg în vârful picioarelor și să mă comport ca la pension aproape”. Codificat, transmitea mesaje de dragoste și către „băiețelul” ei Silviu Crăciunaș, mesaje care aveau darul de a spori nerăbdarea acestuia în privința plecării: „tot mai natural este pentru o femeie să fie măritată, la căminul ei, chiar dacă își are o carieră. [...] Nici nu îți poți închipui cât sunt de invidioși bărbații atunci când văd concurente într-o femeie în orice profesie și mai ales când femeia are și o doză serioasă de ambiție. Poate că tot am să decid să mă mărit din nou ca să mă pun sub scutul sacru al căsniciei. Dar este foarte greu atunci când nu ții într-adevăr la cineva sau, mai bine zis, când ți-ai dăruit toată inima unei alte ființe, pe care nu încetezi să ți-o dorești ca partener de viață”⁵⁰. Gabriela, sora ei și destinatară scrisorii, avea propriile probleme în căsnicie și numai la rolul femeii de carieră în societate nu se gândea, căci cu câteva săptămâni în urmă o bătuse zdravăn pe amanta soțului său după ce o pândise în drumul ei spre măcelărie, scandal potolit de Miliție. I-a dat scrisoarea lui Silviu Crăciunaș pentru că la el făceau referire aceste rânduri, iar agentul trebuie să fi înțeles că Sanda îl iubește și că nu-l va abandona.

Deși lipsită de venituri și trăind în condiții precare, familia Sandei s-a bucurat sincer când Silviu Crăciunaș a primit prin intermediul ei un prim ajutor financiar din Occident. Suma nu a fost foarte mare, doar 10.000 de lei, dar era un pas încurajator, căci Securitatea obținerea astfel confirmarea interesului CIA pentru agentul ei. În scrisorile trimise Sandei Stătescu sau lui Ion Iliu, Crăciunaș ceruse o sumă considerabilă, între 4.000 și 4.500 de dolari, bani necesari pentru a-și pregăti fuga din țară. Cei 10.000 de lei nu reprezentau nici o treime din suma cerută, dar ofițerii de contraspijonaj au considerat că, cel mai probabil, CIA a preferat să trimită o sumă mai

mică pentru a testa canalul folosit în vederea unui viitor transfer, asigurându-se astfel că cei 4.000 de dolari vor ajunge într-adevăr în mâinile lui Crăciunaș.

Banii au sosit la București în luna noiembrie a anului 1955, surprinzând pe toată lumea. Un domn în jur de 60-65 de ani, însoțit de o femeie mult mai tânără, a bătut într-o seară la ușa familiei Stătescu, cerând să vorbească cu Viorica Călinescu. I-a spus acesteia că are să-i comunice ceva confidențial din partea unei rude aflate la Paris, precum și că are de făcut un comision. A scos 10.000 de lei din buzunar, reținând 100 de lei pentru că „a avut diverse speze” de rezolvat, după care el și însoțitoarea sa au plecat, urcându-se „într-un automobil mare, care-i aștepta în apropiere”. Când agentul Victor a rugat-o pe Viorica să-i povestească în detaliu despre individ, aceasta n-a știut să-i spună prea multe, doar că i-a părut a fi „mai mult evreu decât român”, iar femeia avea „aspect vizibil de evreică”⁵¹. Fusese extrem de emoționată, îngrijorată ca nu cumva să fi intrat într-o capcană a Securității. Persoana respectivă se numea Sigmund Schuman, fusese agent la bursa care funcționase până în 1947 într-o clădire din Galeriile Blanduziei și era bine cunoscut și monitorizat de Securitate pentru că realiza astfel de activități, contra cost, la solicitarea românilor din exil. Metoda era simplă. Un alt evreu, contactul său de la Paris, îi trimitea lui Schuman o carte poștală prin care îl instruia, într-un limbaj cifrat, să lase o anumită sumă de bani la o adresă din București, după ce suma respectivă fusese înșușită de contactul de la Paris. „Persoanele care au adus banii sunt cunoscute serviciului nostru”⁵², afirma Tiberiu Hida în raportul său; în interes operativ nu s-a luat pe moment nicio măsură împotriva lui Schuman.

Spre dezamăgirea lui Crăciunaș, cei 10.000 de lei nu au ajuns în portofelul lui, ci au fost preluați de Petre Lenghel de la agent și vărsați la secretariatul Direcției a II-a în ziua de 3 decembrie 1955. Banii urmau a fi folosiți tot în „acțiunea Victor”, sumele din acest fond putând fi ridicate „numai cu probarea Tov. Cpt. Hida T.”⁵³. Îi trimisese Virgil Veniamin, apelând la Schuman, canal pe care îl considera sigur și prin care obișnuia să trimită aproape în fiecare lună bani familiei sale captive în București. Dar nu erau banii lui, ci ai CIA. Tot Veniamin a primit confirmarea de la București că banii au ajuns la Viorica Stătescu și, prin urmare, la Silviu Crăciunaș. Corespondența dintre Weston și Basil Rațiu confirmă că suma a fost oferită de CIA. În septembrie 1955 ofițerul american i-a scris lui Rațiu următoarele: „Considerăm că această operațiune are potențial și, cu precauția de rigoare, intenționăm să o ducem la capăt [...]. Plănuim să-i trimitem o mică sumă de bani lui S.C. pentru folosul personal, până când operațiunea va fi elaborată suficient pentru a permite o acțiune mai consistentă”⁵⁴. În noiembrie, același Weston